

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1162

מסכת סוכה נ"ג - ביצה ד' • חלה א', ב' - א', ו'

בס"ד, כ"א אלול תשפ"א

השבוע בגליון

- מהו שמה של מסכת ביצה?
- "ביעא" - כדי להמנע מתקלות
- אולם שכל כסאותיו הפכו לספק מוקצה
- "דבר שיש לו מתירין, אפילו באלף לא בטיל"

- מסכת ביצה
- "מכשירי אוכל נפש"

- פרשת התמיד - לפני מנחה, או אחרי מנחה?
- אמירת "אשרי" כתפילת מנחה
- ברכת האילנות וברכת החמה
- מי קודם, "שהחיינו" או "לישב בסוכה"?

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

גנרל לדקה

עובדה נפלאה שהשמיע הגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל באחת משיחותיו, יכולה ללמדנו לקח ולא לפנו בינה, בדבר המשימה המוטלת על כל יהודי ויהודי, **לזכור כי בנינו אנו לעם סגולה.**

בימי מלחמת העולם השניה ריכזו הרוסים שבויים רבים בסיביר, שם העבדו בעבודות פרך. גם רבי יעקב גלינסקי נקלע במהלך המלחמה למחנה עבודה רוסי בו נאלץ לשהות ולעבוד בשירות הרוסים.

מתוך קהל האסירים בלט אסיר גבוה וזקוף שהועסק בכל העבודות הקשות והבזויות ביותר. ניתן היה להבחין, כי מפקדי המחנה דואגים לבל יוותר מחוסר עבודה ולו לרגע אחד. מבוקר עד ליל היה אותו גברתן ממלא בשתיקה את המשימות שהוטלו עליו, ובגמר יום העבודה השתרע על ריצפת הצריף באפיסת כוחות. שקית בד קטנה עליה שמר כעל בבת עינו, החזיק ברשותו אותו גוי, ולא נתן לאיש לבדוק את תוכנה. טרם לכתו לישון הניחה למראשותיו, ועם בוקר היה מסתירה במקום מחבוא עד הערב וחוזר חלילה, דרי הצריף השתוקק לא פעם לדעת מהו המטמון הסודי שאצור בה באותה שקית בד בלוייה, אבל הוא שתקן ומופנם היה, וכמעט שלא החליף מילה עם איש, וודאי שלא לגבי תכולת השקית הסודית עליה שמר.

דף נג/א משם לתפילת המנחה משם לתמיד של בין הערבים

פרשת התמיד - לפני מנחה, או אחרי מנחה?

גמרתנו מביאה ברייתא, בה מתאר רבי יהושע בן חנניה את סדר היום בחג הסוכות: "כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו! כיצד? שעה ראשונה [של היום] - תמיד של שחר. משם - לתפלה [שחרית]. משם - לקרבן מוסף. משם - לתפלת המוספין. משם - לבית המדרש. משם - לאכילה ושתייה. משם - לתפלת המנחה. משם - לתמיד של בין הערבים. מכאן ואילך - לשמחת בית השואבה."

תפילות בבית המקדש: הנה כי כן, אף על פי שלמדנו במסכת ברכות (כ"ב), כי "תפילות כנגד תמידין תקנום", מתברר, כי גם בשעה שבית המקדש עמד על היכנו, התפללו את התפילות (תשב"ץ ח"ב סי' קס"א). פירושה של דברים, כי תקנת שלש תפילות ביום אינה בעקבות חורבן בית המקדש וביטול הקרבנות, אלא הן נתקנו במקביל לזמני עבודת הקרבנות שבמקדש (ראה פתח עיניים בסוגייתנו, וראה מה שציין עוד באוצר מפרשי התלמוד ציון 81). שחרית - תמיד של שחר. מנחה - תמיד של בין הערביים. ערבית - הקטרת חלבים ואימורים.

דבריו של רבי יהושע בן חנניה, העסיקו רבים מגדולינו. המהרש"א מציין, כי נשים נא לב, שעם בוקר תחילה הקריבו קרבן התמיד, ורק אחר כך התפללו תפילת שחרית, ואילו קרבן תמיד של בין הערביים קרב אחר תפילת המנחה. מה טעם?

התפילות חלק מעבודת המקדש! המהרש"א מסביר, כי התפילות הן חלק מעבודות המקדש! משכך, מובן היטב, כי תמיד של שחר קרב תחילה, שהרי דינו להיות ראשון לעבודות המקדש, ואילו תמיד של בין הערביים קרב אחר תפילת המנחה, שכן הוא החותם את עבודות המקדש ואין לעבוד יותר לאחר הקרבנות.

ומכאן לזמנינו, אחר חורבן בית המקדש.

מדוע אומרים "קרבנות" לפני מנחה? לפני תפילת שחרית אומרים "פרשת התמיד" (רמ"א או"ח סי' מ"ח), וגם לפני תפילת מנחה כתב הרמ"א (או"ח סי' רל"ד סי' א'), כי "מנהג יפה" לאומרה. פרשת התמיד נאמרת זכר לקרבנות התמיד שהקריבו בבית המקדש. בכל קהילות ישראל מקדימים את אמירת "קרבנות" לפני התפילה (רמ"א סי' רל"ד סי' א'). ברם, לאור המבואר בסוגייתנו, מדוע אין נוהגים כפי שנהגו בבית המקדש - בשחרית "קרבנות" תחילה ואחר כך תפילת שחרית, ובמנחה להיפך, תחילה תפילה ואחריה אמירת "קרבנות"?

צעילוי נשמת

ר' **יחזקאל מונדרר** ז"ל

בן אברהם ז"ל

נלב"ע כ"ב באלול תשנ"ג

תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ר **אריה לייב פניגשטיין** ז"ל

ב"ר שאול יצחק ז"ל נלב"ע כ"ה באלול תש"ך

וזוגתו מרת **שושנה דבורה** ע"ה

ב"ר אלטר סטרלצר ז"ל נלב"ע ח' בתשרי תרצ"ו

תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידינו הר"ר **שאול יצחק פניגשטיין** ומשפחתו שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **איטה רבקה סקורניק** ע"ה

ב"ר יעקב ז"ל

נלב"ע כ"ב באלול תשל"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו פרופ' הר"ר **יהודה גבריאל סקורניק** ומשפ' שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת

מרת **אלה איזנברג** ע"ה ב"ר שלמה ז"ל

נלב"ע כ"ד באלול תשכ"ח תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו - בני ברק

נר ה' נשמת אדם

אמירת "אשרי" כתפילת מנחה: אכן, הרמ"ע מפאנו (סי' י"ד) מצוין, כי לאור דברי סוגייתנו, ראוי להקדים את התפילה לאמירת "קרבנות", אך הוא מדגיש, כי "ישראל בני נביאים לא נהגו כן". המגן אברהם (סי' רל"ד ס"ב) מוסיף ומביא בשמו, כי יש לומר "אשרי יושבי ביתך", אחר כך "קרבנות" ולאחר מכן תפילת העמידה. טעם הדבר, לאור דברי הזוהר הקדוש, כי אמירת אשרי הרי היא כתפילת מנחה, ולפיכך די בהקדמת אמירת אשרי לאמירת "קרבנות" [למעשה גם כך אין נוהגים, כי אם לומר "קרבנות" לפני אשרי - משנה ברוה].

ואילו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (בגליון הש"ס) מצוין את תשובת התשב"ץ הנ"ל, שמדבריו משמע, כי קיימת גירסה אחרת בגמרתנו, לפיה רבי יהושע בן חנניה אמר, שתחילה הקריבו קרבן תמיד של בין הערביים ורק אחר כך התפללו תפילת מנחה.

דף נו/א תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם

ברכת האילנות וברכת החמה

מעשה שהיה כך היה.

הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, ה"סטיפלער", מיטע לצאת מביתו לעת זקנותו. ביום רביעי ד' בניסן ה'תשמ"א, הוא יצא מביתו לברך ברכת החמה, הנוהגת אחת לעשרים ושמונה שנים. בעת עמדו בחוץ, טרם החל לברך "עושה מעשה בראשית" - ברכת החמה, התעורר בלבו ספק, הן עתה חדש ניסן, ויש לברך גם ברכת האילנות. מי מהן יברך תחילה, ברכת החמה או ברכת האילנות? צדדי הספק הם כדלהלן.

מאורע נדיר וברכה תדירה: כידוע, הכלל הקובע בספיקות מעין אלו הוא, "תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם". משכך, לכאורה, יש לברך תחילה את, ברכת האילנות הנוהגת שנה בשנה, לעומת ברכת החמה הנוהגת אחת לעשרים ושמונה שנים. ברם, נשים נא לב, כי נוסחה של ברכת החמה תדיר בהרבה מנוסח ברכת האילנות. על החמה מברכים "ברוך... עושה מעשה בראשית", וברכה זו נאמרת על ברכים בחורף, על ראיית הרים ופלאי עולם.

לפנינו איפוא "ברכת החמה" שברכתה תדירה יותר מברכת האילנות, אך תופעתה נדירה הימנה. ומניין לנו, שהעובדה שברכה מסוימת מתברכת פעמים רבות יותר, גורמת לכך שהברכה תחשב תדירה? לכאורה, קיימת הוכחה מוצקה לכך בסוגייתנו.

מי קודם, "שהחיינו" או "לישב בסוכה"? בגמרתנו קיימת מחלוקת אמוראים, אם בעת שעורכים קידוש בסוכה, יש לברך תחילה ברכת "שהחיינו" או ברכת "לישב בסוכה". רבה בר בר חנא סובר, כי ברכת "שהחיינו" קודמת, שהרי תדירה היא לפי שמברכים אותה לא פעם במהלך השנה על אירועים שונים, לעומת ברכת "לישב בסוכה" הנאמרת בחג הסוכות בלבד [ואף רב החולק וסובר שיש להקדים ברכת "לישב בסוכה", חולק מטעם אחר]. הרי לנו, כי העובדה שברכת "שהחיינו" מתברכת באירועים שונים, גורמת לכך שתחשב תדירה לעומת ברכת "לישב בסוכה".

משהגענו עד הלום, נתייחס לנידון מעניין שדנו בו תלמידי חכמים.

רש"י בסוגייתנו מפרש, כי תדירותה של ברכת שהחיינו נובעת מכך שמברכים אותה בכל הרגלים. הבה נחקורה; האם כל הרגלים נחשבים כאותו סוג של מאורע המתרחש אחת לתקופה כל פעם תחת שם אחר, או שמא כל רגל הוא סוג מאורע נפרד ושונה.

למאי נפקא מינא? ובכן, אם הרגלים נחשבים כאותו סוג מאורע, אין להוכיח מסוגייתנו מאומה, מפני שמאורע הרגלים תדיר יותר ממצוות הסוכה, ולפיכך קבע רבה בר בר חנא שברכת שהחיינו קודמת... אך אם כל רגל הוא מאורע בפני עצמו, שאינו קשור לרגלים האחרים, נותרה הראייה על מכונה, כי ברכה המתברכת פעמים רבות יותר, נחשבת תדירה.

[מעצם העובדה שרש"י לא הסתפק בכך שברכת שהחיינו מתברכת במהלך השנה בהזדמנויות שונות, כגון, מנעלים חדשים, בית חדש, וכדומה - אין להוכיח, מפני שיתכן שרש"י העדיף לנקוט בתדירות מחוייבת וקבועה, כרגלים, ולא מאורע פרטי, שפעמים מתרחש ופעמים לא] [ראה מאורי המועדים מתורת בריסק, בענין ברכת שהחיינו ברגל, ובספר משמר הלוי כאן ובספר משאת המלך על הרמב"ם סימן ק"ב ובקובץ קול תורה נ"ז עמ' צ"ז].

מסכת ביצה

לומדי הדף היומי פותחים השבוע בלימוד מסכת ביצה.

במהלך השנה האחרונה למדנו את מסכת פסחים, מסכת יומא, ואת מסכת סוכה, המיוחדות לחג הפסח, ליום הכיפורים ולחג הסוכות. מסכת ביצה העומדת לפנינו, עוסקת בדיני יום טוב כלליים של כל המועדים. יום טוב.

במה שונה יום טוב משבת?

שניהם אסורים במלאכה, אך העושה במזיד מלאכה בשבת ענוש סקילה וביום טוב ענוש מלקות בלבד. זאת, ועוד: לצורך אכילה הותר לעשות מלאכות ביום טוב, זאת, לאור הכלל הידוע, שביום טוב מותר לעשות מלאכות "אוכל נפש".

קצירה וטחינה ביום טוב: קיימת מחלוקת גדולה בין הראשונים והפוסקים, אם בכלל היתר מלאכת אוכל נפש נכללו גם מלאכות מקדימות, כקצירה, טחינה, דישה וצידה. אמנם אי אפשר

לילה אחד, סיפר רבי יעקב גלינסקי, הנחתי את ראשי על דרגשי והשינה נדדה ממני והלאה. הזמן חלף, שחור הליל העמיק והאפיל, ואני עדיין ער על משכבי. והנה, לפתע שמעתי רחש קל עולה מפנית החדר. משחזר הרעש ושננה, אימצתי את עיני בחושך, ולתדהמתי ראיתי את אותו גוי קם בלאט, ומוציא חרישית את שקית הבד המפורסמת ומניחה למרגלותיו. האסיר החל לבלוש סביבותיו שמה פקוחות עיניו של מי מחבריו לצריך הרואה את המתרחש, ולאחר מכן פתח את השקית בדחילו ורחימו, הוציא ממנה **מדים צבאיים** שמורים ומגוהצים להפליא ולבש אותם על בגדי האסיר שהיו עליו.

היו אלה מדי הצבא הגרמני, המשיך וסיפר רבי יעקב גלינסקי, האסיר החליק בידיו על המדים המבהיקים כשעיניו בורקות בהתפעמות, ואז נעמד באמצע הצריף ועשה מספר תנועות מהירות וחדות, כאילו פוקד הוא כעת על גדוד ענק העומד למסדר, ומיהר לפשוט את מדיו ושב למיטתו כאילו מאומה לא התרחש.

עם בוקר התלווה אליו בדרכנו לעבודה ותוך כדי הליכה שאלתי אותו: "אמור לי מדוע הנך לובש בחצות הלילה את מדי הצבא הגרמני?". האיש החוויר והסמיק חליפות תוך שהתבונן סביבותיו לבדוק שהשאלה לא הגיעה לאוזני מאן דהוא, ואחר ששכנעתי אותו שהוא יכול לסמוך על דברתי וממני לא יצא מאומה, אמר לי בזו הלשון: "אני הייתי קצין גבוה בצבא גרמניה. כפי שאתה רואה אויבי הרוסים ששבו אותי, מנסים לשבור את רוחי בכל דרך. הם מעבידים אותי בעבודות פרך ומטילים עלי משימות בזויות שכלל אין מתאימות למעמדי, וכל זאת כדי להשפיל אותי ולגרום לי להדרדר לדרגה הבזויה והנמוכה ביותר. אבל אני איני נכנע להם, ובשום אופן איני מוכן להגיע למצב שהעבודות הללו יגרמו לי לחשוב ביום הגיע שאכן אדם חסר ערך אנוכי. משום כך, בכל לילה לובש אני את מדי הקצונה שלי ולו לזמן קצר, כדי שאזכור מאין באתי שלא אשכח, כי אני קצין גבוה שאלפי חיילים נתונים למרותו, ותוצאות קרבות חשובים נקבעים על פי שיקול דעתו.

הרב גלינסקי סיים את המעשה שאירע עימו בסביב, והוסיף ואמר, כי יכולים אנו ללמוד מאותו קצין גרמני ארור מוסר השכל, שבכל מצב חייב אדם לזכור את מקומו. אמנם, ישנם לעיתים מצבים קשים ובלתי נעימים המטרידים את מהלך החיים ומקשים לנהוג כמימים ימימה, אך עלינו לזכור כי בני מלכים אנו, ומוטלת עלינו החובה לדעת מי אנו ומה תפקידנו.

אחד מצדיקי הדור הגדיל להאריך באוזני קהל שומעיו על גדול חשיבותם של הימים בהם אנו נמצאים ואמר "דמו בנפשכם, בעל הבית של יריד מכריז כי לרגל השמחה שהוא עורך, הוא מתיר ליום אחד את הכניסה ליריד לכל החפץ וכל אחד יכול ליטול מן הסחורה המוטלת על הזוכנים ככל שיחפוץ. הכל הגיעו אל היריד ומלאו את סליהם מכל טוב. דמו בנפשכם כיצד נראה בין קהל האנשים, אדם שהכניס אל סלו שרוך נעל בודד והסתפק בשללו זה. הרי כל הסובבים אותו נדים לו בראשיהם על שאינו משכיל להבין את המתרחש סביבו ואינו יודע כי לא בכל יום בעל הבית פותח את השערים חנינם".

גם ימים אלו, ימי הרחמים והסליחות, התשובה והסליחה, יש בהם הזדמנות לכל אחד ואחד מיישראל למלאות את כליו עם מצוות ומעשים טובים ולא להסתפק במועט. יתן ה' ונזכה להמשיך ולהתחזק בתורה וביראת שמים, ולחוג את חג הסוכות מתוך קדושה והתעלות רוחנית.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.org.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף נג/א מוסף

מי תיקון מוסף?

האבות הקדושים תקנו את שלש התפילות ואילו את תפילת מוסף תקנו חכמים. מעניין שבזוהר (ח"ג שב: ומובא בהגהות מהריב"ץ כאן) נאמר, שאת מוסף תיקון יוסף רבי חיים ויטאל אף כותב כי י' בא"ת ב"ש הוא מ', וכך היוסף נהיה מוסף (ליקוטי תורה, יתרו).

דף נג/ב לא ראינו שינה בעייניו

מה עושים כשלא ישנים

בגמרתנו מובאים דברי רבי יהושע בן חנניה, מן הלויים שבבית המקדש, כי בחג הסוכות הם לא ראו שינה בעייניהם.

החתם סופר זצ"ל היה מבאר, שהלשון "לא ראינו שינה" רומז למאמר חז"ל "הולך בטל כישן דמי". ומתפארים התנאים, שלא רק שלא ישנו בפועל, אלא אף לא הלכו בטל, מחמת שהיו שרויים בשמחה. ובזכות כך זכו לרוח הקודש (דרשות חת"ס שנת לתקו"ה טוב"ה).

דף נד/א מימיהם של כת שלישית לא הגיעו לאהבתי כי ישמע ה'

לא הגיעו לדרגה

לשלש כתות חולקו העם בהקרבת קרבן פסח, ובעת ההקרבה קראו את ההלל. חז"ל מציינים, כי הקרבנות הוקרבו בזריזות רבה, ו"מימיהם של כת שלישית לא הגיעו לאהבתי כי ישמע ה'". **אמר** הרבי מקוצק זיע"א, אם היו בדרגת "אהבתי כי ישמע ה'", לא היו משתהים עד הכת השלישית אלא היו מבני הכת הראשונה... (אמרי שמאי).

להגיע אל האוכל בלעדיתה, אך הואיל ובדרך כלל אין הדרך לעשותן ביום האכילה, אלא ימים אחדים לפני כן, נחלקו הדעות אם התירתן תורה ביום טוב לצורך אוכל נפש (עין שולחן ערוך אור"ח סי' תצ"ה סעי' ב' ובמשנה ברורה שם ס"ק י"ג ושער הציון אות י"ח). מכל מקום, הכל מודים כי חכמים אסרו מלאכות אלו מפני טרחתן הרבה, העלולה לגרום להשבתת שמחת יום טוב.

"מכשירי אוכל נפש": דיון גדול נוסף קיים לגבי "מכשירי אוכל נפש", הלא הן מלאכות שאינן עוסקות באכילה עצמה אלא בתיקונה והכנתה, אם לא היה בידו לעשותן בטרם יום טוב, כגון תיקון שיפוד קטן לצורך צליה בו. בנושא זה נחלקו התנאים וכן להלכה נחלקו ראשונים ואחרונים. מלאכות מסויימות הותרו ביום טוב אם הן לצורך, אף שלא לצורך אוכל נפש, הלא הן: מלאכת "הבערה" ומלאכת "הוצאה".

בנושא אחר חמור יום טוב משבת - באיסורי מוקצה.

חמור איסור מוקצה ביום טוב מאיסור מוקצה בשבת, ודברים מסויימים המותרים בשבת אינם מותרים ביום טוב. טעם הדבר הוא, מאחר שיום טוב קל משבת בפרטים רבים, חששו חכמים כי יבוא אדם להקל באיסורים נוספים, ולפיכך החמירו בטלטולי חפצים שונים.

מסכתנו.

חמשה הם הנושאים העיקריים הנידונים במסכתנו (ראה המאירי בהקדמתו כאן):

א. פרטי היתר מלאכת אוכל נפש ביום טוב, אלו מלאכות הותרו לצורך כך ובאלה אופנים.

ב. היתרי מלאכות נוספות ביום טוב, כהוצאה והבערה.

ג. דיני מוקצה והכנה ביום טוב.

ד. בישול והכנה מיום קדוש אחד ליום קדוש אחר הסמוך לו, כגון, מיום טוב לשבת עם פרטי הלכות "עירובי תבשילין".

ה. עניינים הקשורים לעירוב תחומין.

הראשונים מציינים (ראה המאירי שם), כי ענייני המסכת אינם מחולקים לפרקים, כנהוג בדרך כלל בתלמוד, אלא משולבים וחוזרים מפרק לפרק. מבחינה זו מהווה המסכת מקשה אחת.

מהו שמה של מסכת ביצה?

מסכתות הש"ס מכונות על פי הנושא המרכזי בו הן עוסקות, "ברכות", "שבת", "עירובין", וכן על זה הדרך. מסכתנו היא היחידה שכונתה על שם המילה הראשונה הכתובה בה, "ביצה שנולדה ביום טוב", אף על פי שאין בנושא זה כדי לשקף את תוכן המסכת. גם מסכתות מגילה, סוכה ושבועות, כונו על שם המילה הראשונה שבהן, אך שמן מעיד על תוכן, שהרי מסכת מגילה עוסקת בקריאת מגילה, סוכה בהלכות סוכה ושבועות בהלכות שבועות.

מסכת יום טוב: אכן, בפי הגאונים וחלק ניכר מן הראשונים, מסכתנו מכונה "יום טוב" - כינוי ההולם את תכנה העוסק בדינים שונים ורבים של יום טוב [אגב, השם "יום טוב" ככינוי למועד, אינו מופיע בתורה. עיקרו של הכינוי במגילת אסתר ובעיקר בדברי חז"ל שקראו כן למועדי השנה ולזמנים שמחים אחרים כמו ט"ו באב וכדומה, ראה אור החמה בפתחה למסכתנו שדן בהגדרת המושג].

מסכת 'ביצה' - **לזכור ביום השמחה את יום המיתה**: בעל שו"ת מכתם לדוד, רבי דוד פארדו [עלה לארץ ישראל בשנת תקמ"ב וכיהן בה כראש ישיבה מפורסם], כותב בספרו שושנים לדוד טעם מעניין ביותר מדוע מסכתנו מכונה ביצה: "ושם המסכת נקרא ביצה לידע להודיע וליידע, כי 'וגילו ברעדה' כתיב, ויש לזכור בזמן השמחה [את] יום המות... וביצה מאכל אבילות שהוא גלגל החוזר בעולם". מעניין לגלות, כי גם שמה המובהק של מסכתנו, "ביצה", זכה למשא ומתן.

בספרי פוסקים שונים המסכת נקראת 'ביעא', היא ביצה בארמית. מה פשר הדבר?

"ביעא" - כדי להמנע מתקלות: קיימות לכך השערות שונות (ראה במג"א סוס"י קנ"ו בשם מהרש"ל, בהקדמת התפארת ישראל למסכתנו, ובליקוטים שבראש המסכת במשניות הוצאת וילנא). אחת מהן היא משל בעל תפארת ישראל, המבססה על מעשה המובא במסכת סנהדרין (ה/ב), כי תלמיד אחד דרש ברבים, שמי ביצים אינם מכשירים מאכלים לקבלת טומאה. בני אותו מקום החליפו בין ביצים לבצעים, דהיינו אגמים, וסברו כי מי אגמים אינם מכשירים אוכל לקבל טומאה [לדעת בעלי התוספות שם, הטעות היתה אף בין בַּיִצִים לְבִיצִים, כלומר מי-ביצות]. טעות זו עלתה להם בתקלות חמורות בענייני טומאה וטהרה, שפסקו רק כאשר רבי יהודה הנשיא נזדמן למקום ונכח בתדהמה באותן תקלות. מסיבה זו, משער בעל תפארת ישראל, העדיפו גדולי ישראל את השם ביעא, אותו אין להחליף באחר. יש לציין כי זה דורות קיימת עדות כי הגר"א לא הקפיד על האמור, והיה קורא למסכתנו ביצה (ליקוטים הנ"ל בשם רבי אברהם, בנו של הגר"א).

נסיים בציון העובדה כי מסכת ביצה היא אחת הקצרות שבמסכתות הש"ס, אף שהיא מכילה שלושים ותשעה דפים, חלק ניכר ביותר מהם ממלאים מפרשי התלמוד ולא הגמרא עצמה. מאידך, המסכת כוללת עניינים יסודיים הנוגעים לכל המועדים ולשבתות.

"אחת בבוקר ואחת בתערף" 2

גם שמעון, נהג מונית מאשקלון לא מותר.

2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים מה איתך?

לקבלת טפחון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה: *3764

דף ג/א דבר שיש לו מתירין

אולם שכל כסאותיו הפכו לספק מוקצה

מקרה מרתק אירע בשבת שבע ברכות, אליה הוזמנו בני משפחה רבים.

בערב שבת ייחדו מלצרי האולם כסאות אחדים עליהם הונחו מגשי ענק, לצורך הדלקת נרות שבת על ידי נשות המשפחה.

בבוקר יום השבת, לאחר תפילת שחרית נדהמו בני המשפחה לגלות כי המלצרים הנכרים פינו את מגשי הנרות וריכזו את כל כיסאות האולם כדי לנקותו, ועם בוקר הם נטלו חלק מהכסאות וסידרום סביב השולחנות.

אי אפשר היה לזהות את הכסאות ששימשו בערב שבת לנרות השבת, ומשכך חששו בני המשפחה כי אין באפשרותם לשבת באולם זה השבת, שכן, הכסאות עליהם הונחו הנרות הם "מוקצה", שהרי היו בערב שבת "בסיס לדבר האסור" - הנרות, ומפני כך הם "מוקצה" לכל השבת, לאור הכלל הידוע: "מיגו דאיתקצאי בין השמשות - איתקצאי לכולי יומא" [חפץ שהיה מוקצה בערב שבת בין השמשות, הרי הוא מוקצה כל השבת, גם אם הוסרה סיבת היותו "מוקצה"].

רוב הכסאות אינם מוקצה: אחד מבני המשפחה העלה פתרון: הרי רוב הכסאות שבאולם אינם "מוקצה" - אפשר, איפוא, לסמוך על כך ולקבוע כי יש להלך אחר הרוב, ומפני שרוב הכסאות שבאולם מותרים לשימוש, אפשר להניח כי הכסאות שסודרו על ידי הפועלים הם מן הרוב שאינו "מוקצה" [כל דפריש מרובא פריש - רוב הכסאות אינם מוקצה, ומאחר שכל הכסאות רוכזו יחד, תולים שכל כסא שפרש מקבוצת הכיסאות, נמנה על הרוב].

"דבר שיש לו מתירין, אפילו באלף לא בטיל": אולם הלומד את סוגייתנו נוכח לדעת, כי חכמינו זכרונם לברכה קבעו, כי "דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל". כלומר, במקרים שונים שהתערב מאכל אסור במאכלי היתר, הרי המאכל האסור בטל ברוב מאכלי היתר וגם הוא מותר באכילה, אם אין מזהים אותו, כמובן. ברם, תקנו חכמים, כי אם בעתיד אפשר לאכול את המאכל ללא הזדקקות לביטול ברוב - אין לסמוך על ביטול ברוב. וכגון, ביצה שנולדה ביום טוב, שאסורה למאכל בו ביום, אפילו התערבה באלף ביצים מותרות - אין לאכול את כל התערובת! מפני שלמחרת היום הביצה כבר מותרת, שהרי לא נאסרה אלא ביום טוב בלבד.

יש מהראשונים שהורו, וכך נוקט המגן אברהם (או"ח סימן תקי"ג ס"ק י"ג), כי הוא הדין גם לגבי הילוך אחר הרוב, שבדבר שיש לו מתירין אין הולכים אחר הרוב, כפי שאין משתמשים בהיתר ביטול ברוב בדבר שיש לו מתירין.

מעתה, לכאורה, אסור להשתמש בכל הכסאות שבאולם, מפני שלאחר השבת יפוג איסורם של כסאות ה"מוקצה", והרי לנו "דבר שיש לו מתירין", שאפילו באלף אינו בטל.

האמנם?

ובכן, הגאון בעל נודע ביהודה זצ"ל מחדש וקובע (צל"ח בסוגייתנו ובשו"ת נודע ביהודה, תניינא אעה"ז סי' ל"ח), כי עלינו להבחין בין חפץ בעל שימוש חד-פעמי לבין חפץ בעל שימוש רב-פעמי.

כאשר מדובר במאכל, הרי הוא נאכל פעם אחת בלבד. עליו אמרו חכמים, כי "דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל". אכול מחר ולא היום. מאומה לא הפסדת. ברם, כאשר מדובר על חפץ שיש לו שימוש רב פעמי, אם אומרים לאדם שלא ישתמש בו היום אלא מחר, הרי הפסיד את השימוש של היום ובאופן שכזה לא אמרו חכמים ש"דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל", אלא הוא מתבטל ומותר להשתמש בו [כדברי הצ"ח כתב גם הפרי מגדים - ראה בשמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה ז', שכן נקטו פוסקים נוספים להלכה].

דף נה/ב הני שבעים פרים כנגד שבעים אומות

סגולת השמחה

מבואר בסוגייתנו, שבזמן המקדש היו מכפרים על שבעים האומות בהקרבת קרבנות.

מה נתייחד חג הסוכות שמכפרים בו ישראל על האומות כולם?

הגר"א קוטלר זצ"ל היה מסביר, כי זוהי סגולתה של השמחה; בשעה ששרוי אדם בשמחה, יש לו רוחב-לב ועין טובה להיטיב עם הבריות. והדעת הרחבה, בכוחה לסייע להתעלם מן הצרות והמצוקות שהצרו עמהם האומות, ולהשפיע עליהן טובה וברכה.

דף ב/א ביצה שנולדה ביום טוב

הביצה הרביעית

מעשה בבעל הבית הלוי זצ"ל, שבבקריו של חג חזר מבית הכנסת מוקף בתלמידיו, והנה לפניו ילדה קטנה שואלת בשם אמא: "עשיתי לביבות מארבע ביצים, מותר לאוכלן?"

השיב הרב לאלתר: "תאמרי לאמא שתשמרן לערב".

כולם תמחו, והבית הלוי הסביר: אותה אמא הכינה שלש ביצים שנולדו מערב יום טוב, כדי לטגן לביבות. והנה היא מצאה ארבע ביצים במקום שלש. אם הביצה הרביעית נולדה ביום טוב, הרי אסורה היא [ואף אינה בטלה ברוב, כי הוי דבר שיש לו מתירין]...

בדקו אחרי הילדה, ומצאו שאכן הבית הלוי הבין את השאלה לאלתר!

דף ב/א בית שמאי אומרים

הכל דברי הקב"ה

סיפר הגר"מ שך זצ"ל:

כאשר הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל היה לומד, היה ממחיש לעצמו כי את דברי הקב"ה הוא לומד, וכך היה לומד:

"ביצה שנולדה ביום טוב - בית שמאי אומרים: אמר הקב"ה שתאכל, ובית הלל אומרים: אמר הקב"ה שלא תאכל..." (פניני רבינו אבי עזרי).

לעילוי נשמת

הר"ר **רפאל רפאלי** ז"ל

ב"ר ניסן יהודה לייב ז"ל נלב"ע כ"ב באלול תשכ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חביבה רפפורט** ע"ה

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ג באלול תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אליהו אלעזר** ז"ל

ב"ר יוסף ברוך חיים ז"ל נלב"ע כ"א באלול תשנ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י התניו שיחיו

מאירים
את מסכת ביצה ראש השנה

הגמרא המושלמת המחבבת את הש"ס ע"ל לומדיה

להאשנה: מוצא נעקד מפוסק עוק השק ללימוד

המונית והמחשבת להבנת הגמרא

התפילין מכתב ביצה ראש השנה

• נוסח הגמרא והמפרשים מנוה ומתוקן במיטב המסורת של סדורות הש"ס של "עין הוד" • תמרא הרשי' התוספות נעקרים ונפסקים בריוק ובשלמות • רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמניעת כאבי עיניים

• בתוספת משניות מגוון הדף להשלמת לימוד הש"ס • בסוף הרבך נוסף ביאור למשניות - 'מארות המשנה' • להשלמת הלימוד בחלבה למעשה צורך החומר הפלא 'מארות החלבה' • הדגשות בחידולת ענין בתוספת

מוקד ישיב לגמרות "דף היומי": 02-804-3333